Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 228 (11726) | 1981 чылдың октябрь 1, четверг | 1925 чылда үнелеттингеш | Өртээ 2 көп

КОСМОСКА ДӨРТ ЧЫЛДА УЖУТКАН

УЖУДУУШКУЙ БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Эртемниң «Салют-6» станциязы чер чоогунуң орбитазында дөрт чыл иштинде чедишкинниг ажылдап турар. Сентябрь 29-та Москваныбиле 13 шак турда Черни дээскиндир ол 23030 катап ужуткан.

Ол станцияга беш кол экспедициялар болгаш аңаа четкен 11 экспедициялар эртем шинчилелдериниң программазын чедишкинниг күүсеткенин, станцияның башкарылгалыг ужудуушкунунуң үезин 676 хонук болганын мурнунда дыңнаткан болгай. Чүъктүң «Прогресс» корабльдериниң дузазы-биле станцияны хандырарының таарымчалыг системазы бодун бүрүнү-биле бадыткаан. Сентелге ажылдарын кылган чорук станцияда хөй-хөй системаларның болгаш дериг-херекселдериниң ажылдаар куралварларын улгаттырар, ооң соксаал чок ажылдаарының хуусаазын дыка узадыр арганы берген.

Ужудуушкунуң үргүлчүлелдиг үеде программазын күүседиринин үезинде космостуң башкарылгалыг болгаш автоматтыг аппараттары-биле 35 коштунуушкунну кылган, космонавтыларның ажык космосче үш удаа үнүшкүнү болган. Станцияның экипажтары шинчилелдериниң болгаш дуржулгаларының калбак программазын күүсеткен, эртем-техниканың янзы-бүрү адырларынга калбак ажыглаттынар улуг хемчээлдиг үнелиг медээлер алдынган.

«Салют-6» станция амгы үеде 1981 чылдың июнь 19-та станция-биле тудуштурган Черниң «Космос-1267» кылымал спутниги-биле кады автоматтыг арга-биле ужудуушкунну үргүлчүлеп турар. Айыткан программаны ёзугаар комплекстиң космоска үр үеде ужудуушкунуның үезинде ооң системаларының болгаш дериг-херекселдериниң шенелдеан үргүлчүлевишпаан.

Телеметрлиг хемчээшкиннерниң түннелдерин ёзугаар алырга, орбитаның «Салют-6»—«Космос-1267» комплекизиниң системалары чогумчалыг ажылдап турар. Ужудуушкун башкарарының төвү келген медээлерни сайгарып турар.

ХАНЫ ӨӨРЕНИР

Бөгүн партия, комсомол чырыдыышкынының болгаш экономиктиг өөредилгениң системазынга чаа өөредилге чылы эгелээр. Ол болза партия организацияларының бөгүнгү ажыл-чорудулгазында чугула айтырыг болур.

СЭКП-ниң XXVI съездизи марксисчи-ленинчи өөредилгениң байдалының ханы анализин берген. «Партия чырыдыышкынында кол айтырыг болза, ооң уре-түңнелдиг болуру. Чүңү чедип алырын күзеп турар бис? Бистер партияның политиказы массаларның ажыл-херээ-биле сырый холбашкан турарын, партия чырыдыышкын кижилерни, В. И. Ленинниң сөстери-биле чугаалаарга, «коммунизмниң негеп турары ышкаш, шак ынчаар хөделир» кылдыр өөреткен турарын күзеп турар бис»—деп, эш Л. И. Брежнев партияның XXVI съездизинге Отчёт илеткелинге демдеглээн.

Партияның съездизиниң шиитпирлерин, эш Л. И. Брежневтиң айтыышкыннарын удуртулга болдургаш, «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр партия өөредилгезин улам ыңай сайзыраңгайжыдар дугайында» доктаалды партия Төп Комитеди хүлээп алган. Бо чугула партийжи документтиде партия өөредилгезиниң чугула сорулгалары тодараттынган. Ук доктаалды амыдыралга боттандырары-биле партия Тыва обкомунуң бүрүзү туснай хемчелернии тодаратнан доктаалды база хүлээп алган. Республиканың партия эге организацияларының хуралдарынга, партколар, партия эге организацияларының секретарларының семинарларынга, пропагандистер хүнүнге, слётларынга СЭКП ТК-ның партия өөредилгезин сайзыраңгайжыдар дугайында доктаалын калбаа-биле чугаалашкан. Ооң-биле чергелештир эрткен өөредилге чылының түннелин хандыр анализтеп өөрегш, партия, комсомол чырыдыышкынын, экономиктиг өөредилгени моон соңгаар сайзыраңгайжыдарының хемчеглерин ажылдап кылган. СЭКП ТК-ның доктаалында айыткан партия өөредилгезиниң организастыг структуразының өскерилгелеринге дүүштүр школаларны, теоретиктиг семинарларны, ооң дыңнакчыларының, пропагандистериниң четчелээшкинин партия организацияларының колдуу хынамчалыг чоруткан. Бо ажылды Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Эрзин районнарның, Ак-Довурак хоорайның, Хову-Аксы суурнуң партия организациялары негелде ёзугаар бедик деңнелге кылган.

Эрткен өөредилге чылы СЭКП-ниң XXVI съездизинге белеткелдиң, аңаа хүлээп алган шиитпирлерни пропагандаларының, ону күүседириниң эгези болган. Съездиниң материалдарын өөредилгениң янзы-бүрү хевирлеринге 64 муң ажыг кижи, чонның чурттап турар черииниң аайы-биле 15 муң кижи хандыкшылдыг өөренген. Марксисчи-ленинчи өөредилгени эрттиреринің шынарын экижиткен, дыңнакчыларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин өөдүрген. Съездиниң идеяларын болгаш шиитпирлерин өөренип тура, күш-ажылчы коллективтериң амыдыралы-биле, планныг онаалдаларының, хүлээлгелериниң күүселдези-биле сырый холбаштырып келген.

Бии-Хем, Барыын-Хемчик болгаш өске-даа районнарның чамдык пропагандистери «Пропагандист—беш чылга» дел шимчээшкинни эгелээн. Олар дыңнакчыларны ажыл-агый болгаш социал хөгжүлдениң планныг онаалдаларын күүседиринге хууда идепкейлиг киржиңирге кижизидип, оларның социалистиг хүлээлгелерин ажылдап кылырынга дузалажып турар. Бо чугула эгелээшкинни партия организациялары деткиир, пропагандист бүрүзү аңаа киришкен турар хемчегларни алыр херек.

Партия өөредилгезиниң дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалында чамдык партия комитеттериниң, эге организацияларының политиктиг чырыдыышкынны организастап турарында четпестер-биле эптежип, ону эдип алырының тодаргай хемчегларин албайн турарын айыткан. Ол четпестер бистиң республикада база бар. Улуг-Хем районнуң чамдык күш-ажылчы коллективтеринге кичээлдерниң идейтеоретиктиг деңнели куду эртер, Тожу районга, кичээлдер үстү бээр таварылгалар эрткен чылын тургулаан. Таңдының «Революцияның чалбыыжы», Тона аттыг, «Коммунизмниң херели» совхозтарга партия чырыдыышкынының кичээлдери орайтап эгелээн. Үстүнде айыткан болгаш өске-даа четпестерни чайладырынче партия организациялары бо чылын улуг кичээнгейни салган.

Пропагандистер-биле ажыл — марксисчи-ленинчи өөредилгеге партийжи удуртулганың кол кезээ болур. Партия өөредилгезиниң дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалында пропагандистиң ролюнче, ооң мөзү-шынарынче болгаш ажыл-херекчи чоруунче онза кичээнгейни салган. Пропагандист бүрүзү ханы билиглер-биле чепсегленген, бедик культуралыг, кижилерни дыңнап билир, оларны бүзүредип шыдаар, бодунуң үлегер-чижээ-биле сорук киирер, болуушкуннарны ханы анализтээр, коммунистиг моральдың нормаларының кандыг-даа хажыдыышкыннарынга эптеш чок кижи болур. Партия организациялары чаа доктаалга дүүштүр пропагандистерниң шилилгезин чоруткан, оларның хөй нуруузу дээди эртемниг коммунистер. Өөредилге чылының бүдүүзүнде Кызылга, районнарга пропагандист хүннерин эрттирген. Олар партия, совет органнарның удуртукчулары-биле ужурашкан, арга-дуржулгазын солушкан, чаа өөредилге чылында сорулгаларны тодаргай чугаалашкан. Хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылдаан пропагандистерни шаңнаан. Чоокта чаа пропагандистер Хову-Аксында В. Т. Грициовага, Мөңгүн-Тайгада М. Ч. Ондарга Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы деп хүндүлүг атты тывыскан, бөлүк пропагандистерни Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаан.

1981—1982 өөредилге чылында марксисчи-ленинчи теорияның үндезин кол незекterин, В. И. Ленинниң чогаалдарын, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң материалдарын, эш Л. И. Брежневтиң ажылдарын, камналга база хумагалал дугайын өөренири нөрдүнген, ажыл-агый механизмин сайзыраңгайжыдарының, эртем-техниктиг депшилгениң, экономиканың болгаш социал айтырыгларның, социалистиг чарышты хөгжүдериниң талазы-биле курстарны өөренирин уламчылаар.

СЭКП Төп Комитединиң партия өөредилгезиниң дугайында доктаалының негелделеринге дүүштүр марксисчи-ленинчи өөредилгени үндезини-биле экижидеринче партия организациялары, пропагандистер кол кичээнгейни салыр ужурлуг. Ооң шынарын, уре-түңнелдиин бедидери—ажылчы чоннарның идей-политиктиг кижизидилгезин экижидеринге болгаш СЭКП-ниң XXVI съездизиниң салган сорулгаларын чедимшиннинг шиитпирлээринге дузалаар.

СЭКП Тыва обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

ЭЛЕКТРИЖИДИЛГЕНИ—ТУРЛАГЛАР БОЛГАШ ФЕРМАЛАРЖЕ

СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели «Совхозтарның хөйжуларының турлагларын болгаш сүт-бараан фермаларын электрижидериниң темпилерин күштелдирер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаал хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Көдээ ажыл-агыны электрижидерии улам ыңай хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» 1979 чылдың январь 31-деги доктаалын күүседир талазы-биле чогуур ажылдаг республикада сөөлгү чылдарда чоруттунганын ук доктаалда демдеглээн.

Көдээ черлерге онгу беш чылда 1,5 муң км дурттуг электри дамчыдар 10 болгаш 0,4 киловольтулуг шугумнарны ажыглалга киирген, нииги шугумнуң узуну 5,5 муң км четкен. Од үениң дургузунда дамчыдар подстанцияларның ниити күүзү 257 муң киловольтуга улгаткан. Көдээ ажыл-агыйда күш-ажылдың электрочепсегленишкини 61 хуу белээн. Электри энергиязын бүдүргүлге болгаш культура-амыдырал хереглелдерииге ажыглаары дыка өскен.

Хойжуар турлагларын болгаш сүт-бараан фермаларын электрижидер талазы-биле чамдык ажылдар сөөлгү чылдарда чоруттунган. Онгу беш чылда республикага ниитизи-биле 504 хойжулар турлаглары, 14 сүт-бараан фермалары электрижиттинген. Бо ажыл Таңды, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарда эки чоруп турар.

Моон-биле чергелештир мал ажылында бүдүргүлге чорудулгаларын, сүт-бараан фермаларын болгаш хойжулар турлагларын электрижидериниң деңнели эң куду болуп артпышаан турары СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хүлээп алган доктаалында шынгыы демдеглеттинген. Амгы үеде республикада 2 муң ажыг малчынар турлаглары, 8 сүт-бараан фермалары электрижиттинмээн. Оларның иштинден Барыын-Хемчик районда 168 кыштагларның чүгле 19-у, Өвүр районда 172-ниң чүгле 5-и, Кызыл районда 255-тиң 44-ту, Эрзин районда 194-ниң 11-и Бай-Тайга районда 222-ниң 18-и электрижиттингеш. Электри энергизының чок болуп турарындан хойжуларның кол нуруузу радиоприёмниктерии, телевизорларны, хеп чүүр машиналарны болгаш амыдырал-чуртталгага хереглээр өске-даа приборларны ажылгаш шыдавайн турар. Өвүр, Эрзин, Бай-Тайга, Кызыл районнарның совхозтарының фермаларында трансформатор подстанцияларында тургускан күүдери электроизгинияны бүдүргүлгеге калбаа-биле ажыглаар арганы берип шыдавайн турар.

Совхозтарда электри ажылагыйларын ажыглаш эдилээринге специалистер болгаш мергежилдиг ажылчыннар чедишпейн турар. Совхозтарга 330 электрослесарьлар болгаш электромонтёрлар херек болуп турда, бо чылдың оңтябрь 1-де чүгле 154 электромонтёр болгаш 18-де электрослесарь бар болган. Оларның хөй нуруузу тускай белеткели чок кижилер болуп турар. Электри четкилериниң шугумнарынга болгаш подстанцияларына үрелишкинниң бедик деңнелдии электри энергизының удаа-дараа үзүктелир чоруунга чедирип турар.

Электри четкизиниң объектилерии ажаан хайгаарааар организациялар техника-биле болгаш ыракта чедери берге черлерге үрелишкин эдер болгаш өске-даа ажылдар кылырынга чугула херектиг чепсектер-биле четпес хандыртынган. Республиканың Сельхозтехкүркому совхозтарны электротехниктиг дериглелер-биле, кабельдер-биле, материалдар-биле болгаш бичии хемчээлдиг көжүрүп чоруур электростанциялар-биле долу хандырбайн келген, электри машиналарын болгаш дериглелерии септээрии багай организастап турар. Көдээ ажыл-агый министерствозу республиканың «Тыва сельхозэнерго» бүдүргүлге каттыжыышкынын тургузар талазы-биле хемчеглерни амга чедир албаан.

Республиканың көдээ ажыл-агыйын электрижидерии улам ыңай хөгжүдериниң, хойжуларын болгаш мал ажылының өске-даа ажылдакчыларының чуртталгазының культура-амыдырал байдалын эвилдедир, электри четкизиниң объектилерии ажаан хайгаарааар организациялар техника-биле болгаш ыракта чедери берге черлерге үрелишкин эдер болгаш өске-даа ажылдар кылырынга чугула херектиг чепсектер-биле четпес хандыртынган. Республиканың Сельхозтехкүркому совхозтарны электротехниктиг дериглелер-биле, кабельдер-биле, материалдар-биле болгаш бичии хемчээлдиг көжүрүп чоруур электростанциялар-биле долу хандырбайн келген, электри машиналарын болгаш дериглелерии септээрии багай организастап турар. Көдээ ажыл-агый министерствозу республиканың «Тыва сельхозэнерго» бүдүргүлге каттыжыышкынын тургузар талазы-биле хемчеглерни амга чедир албаан.

Республиканың көдээ ажыл-агыйын электрижидерии улам ыңай хөгжүдериниң, хойжуларын болгаш мал ажылының өске-даа ажылдакчыларының чуртталгазының культура-амыдырал байдалын эвилдедир, электри четкизиниң объектилерии ажаан хайгаарааар организациялар техника-биле болгаш ыракта чедери берге черлерге үрелишкин эдер болгаш өске-даа ажылдар кылырынга чугула херектиг чепсектер-биле четпес хандыртынган. Республиканың Сельхозтехкүркому совхозтарны электротехниктиг дериглелер-биле, кабельдер-биле, материалдар-биле болгаш бичии хемчээлдиг көжүрүп чоруур электростанциялар-биле долу хандырбайн келген, электри машиналарын болгаш дериглелерии септээрии багай организастап турар. Көдээ ажыл-агый министерствозу республиканың «Тыва сельхозэнерго» бүдүргүлге каттыжыышкынын тургузар талазы-биле хемчеглерни амга чедир албаан.

Республиканың көдээ ажыл-агыйын электрижидерии улам ыңай хөгжүдериниң, хойжуларын болгаш мал ажылының өске-даа ажылдакчыларының чуртталгазының культура-амыдырал байдалын эвилдедир, электри четкизиниң объектилерии ажаан хайгаарааар организациялар техника-биле болгаш ыракта чедери берге черлерге үрелишкин эдер болгаш өске-даа ажылдар кылырынга чугула херектиг чепсектер-биле четпес хандыртынган. Республиканың Сельхозтехкүркому совхозтарны электротехниктиг дериглелер-биле, кабельдер-биле, материалдар-биле болгаш бичии хемчээлдиг көжүрүп чоруур электростанциялар-биле долу хандырбайн келген, электри машиналарын болгаш дериглелерии септээрии багай организастап турар. Көдээ ажыл-агый министерствозу республиканың «Тыва сельхозэнерго» бүдүргүлге каттыжыышкынын тургузар талазы-биле хемчеглерни амга чедир албаан.

Тыва электри четкилери, «Көдээ электротудутчуу» Тыва тудуг-монтаж эргелели, Көдээ ажыл-агый министерствозу 1981 — 1985 чылдарда совхозтарның хойжулар турлагларынче 0,4 киловольтуның 197,4 километр дурттуг, 10 киловольтулуг 964,4 километр дурттуг электри дамчыдар шугумнарны тудар. Ооң ангыла хойжулар турлагларын электри-биле хандырарынга 1405 подстанцияларны база кылыр. Ол ышкаш совхозтарның сүт-бараан фермаларын, хойжулар турлагларын, мал кажаалларын болгаш төп суурларны электрижидериге районнар иштинии электри дамчыдар шугумнарын 1981—1985 чылдарда тудар талазы-биле даалгаларны районнарга хуваалдыг кылдыр Тыва электри четкизиниң ыракта турар «Тере-Хөл», «Кызыл туң», «Мөгеин-Бүрен» совхозтарның төптеринге, «Өөк», «Кызыл тараачын», «Торгалыг» совхозтарның ырак суурларынга дизельдиг электри станцияларын 1981—1985 чылдарда тударының даалгаларын Көдээ ажыл-агый министерствозунга, Сельхозтехкүркомга база бенген.

Профтехучилищелерге көдээ черлерге ажылдаар мергежилдиг 100-тен эвээш эвес электромонтёрларны 1981—1985 чылдарда белеткээрии хандырарын республиканың Профессионал-техниктиг өөредилге эргелелинге, көдээ ажыл-агый техникумунга совхотарвың электри четкилерин, подстанцияларын болгаш тургузугларын ажаарын хандырар талазы-биле техник-электриктерии белеткээр салбырны 1982 чылда ажыдарын болгаш чыл бүрүде 30-ден эвээш эвес специалистерии белеткээрии Көдээ ажыл-агый министерствозунга доктаал дагаын турар.

СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, Көдээ ажыл-агый министерствозу, «Скотопром» трест, Тыва электри четкилери, «Көдээ электротудутчуу» Тыва тудуг-монтаж эргелели, совхозтарның удуртукчулары хойжулар турлагларын, сүт-бараан фермаларын электрижидер талазы-биле доктаатынган даалгаларны ыяпла хандырар, электриг болгаш электротехниктиг дериглелерии ажыглалгыг чарыгдаар, ону ажыл-агыйларның болгаш мал ажылының ажылдакчыларының будүргүлгечии болгаш культура-амыдырал хереглелдерииге улам калбаа-биле ажыглаар талазы-биле хемчегларии алыр хүлээлгелиг.

СЕМИНАР ЭРТКЕН

Өвүр районда политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң пропагандистериниң семинары эрткен. «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлериниз дүүштүр политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгени улам сайзырадырының дугайында» илеткелди СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажының эргелекчизиниң оралакчызы С. М. Кудажы кылган.

«Партияның күзүү — чон-биле чаңгыс эвинде, чонның күзүү — партия-биле чаңгыс эвинде, ооң удуртулгазында» деп илеткелди СЭКП райкомунуң секретары Х. Э. Монгуш кылган. Районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальныгы Ш. С. Куулар «Он бирги беш чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседирии хандырарынга пропагандистериниң ролюнуң дугайында» илеткелди кылган. Пропагандистер делегей байдалының дугайында илеткелди база дыңнаан.

Л. ЕНДАН.

Автоматиканың болгаш хыналданың төп лабораториязы—Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинаттың улуг цехтериниң бирээзи. Ооң коллективи он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын хуусаадан эрте күүседир деп сорулганы салгаш, кызымак ажылдап турарлар. Ында алдыгы разрядтың электрослесарьлары Ю. М. Виджак, Б. С. Крохалев мурнакчыларның одуруунда чоруп, хууда планныг онаалдаларын доктаамал 120-130 хуу күүседип турарлар.

ЧУРУКТА: электрослесарьлар Ю. М. Виджак, Б. С. Крохалев ажыл үезинде.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ДАРЫЙ ШИИТПИРЛЭЭР

Суур бүрүзү тускай аянчылыг болур. Ол болза, чүгле ооң турар черииниң каас-чараажы, агаар-бойдузунуң арыг, экизи болгаш чурумалдыг даглар, шөлдер-биле бүргеттиинин алганы эвес-тир. Кандыг-даа суур, чурттакчылыг чер бүрүзү ажыл-ишчи кижилери-биле ат-алдарлыг апаар. Оларның кылыш, бүдүрүп каан бажык-балгады, саң дорт шөйлү бергилээп, чаагайжыды туттунган кудумчулары-биле чараш болур. Сөөлгү үеде ыңдыг суурларның санында Улуг-Хем районда Чаа Чаа-Хөл суур кирер. Шынаппла ону ыяктан көөрге, чараш-даа, улуг-даа апарган. Ылаңгыя суурнуң хүн ажар талазында туттунган ийи, үш каът бажыңнарны көөрге, кайы ыяктан-на ылгалыш турар. Оларның аразында 784 өөреникчиге школа, чуртталга бажыңнары болгаш тудуг организациялары бар.

Чаа Чаа-Хөл — келир үеде хоорай апаары чугаажок. Ону амгы салгалдың кижилери тудуп, тургузарлар. А бо хүннерде ону кылып турар улустар — хөй санныг тудугжулар. Оларның хөй кезии суурну улам шапкыны-биле тудуп, чурттакчыларга чаа бажыңнарны берип турар № 2 болгаш № 4 КМК-ларның ажылчыннары-дыр. Ниитизи-биле оларның ажыл-херээ багай эвес чоруп турар. Оларның дузазы-биле 200-200 инек-кирер кажаалыгыг бода мал фермазының комплекизи, хөй санныг чуртталга бажыңнары, ортумак школа туттунуп, ажыглалга кирген. Ажыглалга кирген объектилериниң шынары багай эвес. Чурттакчылар оларже күзелдии-биле көжүп кирип турарлар. Ноябрь айның эгезинге чедир тудугжулар 140 орунныг уруглар садын, машина-трактор мастерскаязың болгаш гаражты бүрүн ажыглалга киирерин хүлээнгеннер.

Чоокку чылдарда эрги Чаа-Хөлдүң болгаш ооң чоогунда Үрбүн, Кара-Тал суурларның орнунга далай суу туруптар. Ынчангаш ол суурларның чурттакчыларын Чаа Чаа-Хөлче көжүрерин ийи-үш чыл бурунгаар эгелей берген. Амгы үеде Үрбүн суурну бүрүн көжүрүп дооскан. Чаа Чаа-Хөлде 268 өг-бүле немешкен. Олар шупту чурттаар бажыңнар-биле хандыртынган. Кара-Тал суурда ам-даа 60 хире өреге бар. Оларның хөй кезии келир чылын Чаа Чаа-Хөлдүң чурттакчылары апаарлар. Ам кол айтырыг — эрги Чаа-Хөл суурнуң чурттакчыларын сайгарары болуп турар. Ында ам-даа 400 өг-бүле арткан.

Чаа черге көжүп кээп турарларны чурттаар оран-сава-биле хандырарындан аңгыда, оларга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузуп бээри база чугула айтырыг. Бистиң Чаа Чаа-Хөлде ам магазинер, эмнелге, клуб, библиотека доктаамал ажылдап, ол албан черлериниң ажылдакчылары чурттакчыларның негелделеринге дыңнангыр болуп турарлар.

Ындыг болза-даа чоннуң кол негелдезин хандырып шыдавайн турар бис. Ол болза, чурттакчыларны ижер суг-биле үзүктел чок хандырарындыр. Бо айтырыгны амыдыралга боттандырар ужурлуг. Саяногорскиниң тудуг организациязынга хамааржыр № 4 КМК (участок начальныгы А. П. Котельников) суг хоолайлары кылырын, ажыглалга киирерии июль 1-де күүседиптерин аазаан. А херек кырында ол хоозуп аазаашкын болган.

Т. ЧЕЧЕК-ООЛ.

Чаа-Хөл көдээ Совединиң күүском даргазының оралакчызы.

АЖЫГЛАЛДА КИРГЕН

СОСНОВЫЙ БОР. (Ленинград область.). Ленинградтың В. И. Ленин аттыг атомнуг электростанциязының тудуу доозулганы болгаш ооң 4 миллион киловатт төлевилел күчүзүн ажыглалга хуусаа бетинде кииргени-биле холбаштыр тудугжуларның, эштекчилериниң, ажыглакчыларның, машина тудукчуларының, эртемденнериниң болгаш төлевилелчилериниң коллективиниге, тудугнун бүгү киржикчилеринге эш Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазы оларның ажаок улуг өөрүшкүзүн болган чогаадыкчы сорук киришкинии хайныктырган.

Хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Леонид Ильичиниң чедирген байырын чыыларнаар диңмиттиг адыш часкаашкынары-биле уткаан, ону СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов номчуп дыңнаткан.

Ленинградтың атом күжү-биле ажылдаар электростанциязы — социалистиг экономикайың ажаок улуг аргаларының болгаш артык күштерлиниң, Ада-чурттуң атом эртемниң болгаш техниказының бедик деңнелдиниң ачызы, партияның планнарын херек-кырынга боттандырын турарының чырыткыланчак үлегер-чижээ-дир.

Станцияның ховар дээн дөрт реакторун ыяска хуусаада тургускан болгаш чаңгыс комплекте идегелдиг ажылдап турар. Бо дээрге түе бүрүзүде улам улуг күүлүг энергоблоктарга совет атомнуг энергетиканы улам хөгжүдериниң калбак аргаларының ажыттынып турары олдур. Дөрткү блоктуң дериглерин тургускынының болгаш идиктиргенииниң хуусаалары баштайгы блоктуунга деңнээрге ийи-үш катап кызырылган.

Тудуг чоруп турарының үезинде безин 92 миллиард ажык киловатт электрозинергилиты, ооң иштинде беш хире миллиардты доктааттынган онаалдалардан ажыр ажылдап үндүрген. Дашткы станцияларынга деңнээрге ЛАЭС-ке капитал салыышкынналрның бот-деңзинин бүгүн чартык — ийи катап, а электрозинергияның бот-үнезин — ийи катап чигетекен. Ооалдакы чок ажыглаарының, дериглелерии дистанциялыг башкарарының, долганды турар үүлдерни камгалаарының бүгү айтырыгларын амгы үевиң техниктиг деңнелиниң шиитпирлээн. ССРЭ-ниң ядролуг энерго-күүзүнүң дыка улуг экээ болуп турар ЛАЭС-ке техниктиг чаа шиитпирлээшкиннерии шенеп көргеп. Ол шиитпирлээшкиннеер атом күжү-биле ажылдаар өске улуг станцияларны тударынга үндезин болур.

Эш Л. И. Брежневтиң чедирген байыонга харыы кылдыр СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин күүседиринге чаа-чаа чедишкиннерии чедип алырын митинге чүве чугаалап турган тудугнуң киржикчилери айыткаан.

(СЭТА-ның корр.).

ПРЕЗИДИУМ ХУРАЛЫ

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлериниге хозяштыр Ставрополь крайның улус депутаттарының суур болгаш көдээ Советтериниң ажыл-агый болгаш социал-культура тургузуушкунун удуртуп турарының талазы-биле ажылын РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң сентябрь 29-та болган хуралынга чугаалашкан.

Партия организларының удуртулгазы-биле чер-чер Советтери экономиктиг болгаш социал комплекстиг хөгжүлдении хандырар талазы-биле дыка улуг дүржулгалыг болу берген. Олар кол кичээнгейни үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый будүргүлгезиниң ажыктыын остүреринче, аъш-чем программазын боттандырарынче, чонну хандырарын экижидеринче угландырган.

Ставрополь крайның суур болгаш көдээ Советтериниң ажылын хүлээп алган доктаалынга Президиум эки деп берген. Шынчаныже бар чамдык четпестерни чайладарын оларга хүлээткен.

Партия съездизиниң негелделеринге дүүштүр хүлээп алдынган шиитпирлериниң күүселдезин контрольдаар болгаш күүсекчи сагылга-чуруумну быжыглаар талазы-биле Саратов областың улус депутаттарының Советтериниң ажылының дугайында айтырыгны база Президиум көргеп. Контрольдуң хевирлерин болгаш арганы сайзыраңгайжыдарынче Советтер улус кичээнгейни салын турар апарганын хуралга демдеглээн. Ынчалзажок ол ажыл съездиниң негелделеринге долу хемчээлге дүжүп шыдавайн турар. Советтериниң организакчы ажыл-чорудулгазының деңнелии улам бедилер, оларның контрольдаар хүлээлгезиниң улам идепкейлиг боттандырар, күүселдеии контрольдаарының болгаш хынаарының тодаргай системазын тургузар хемчегларни алырын даскан.

Хуралга өске-даа айтырыгларны база чугаалашкан.

Хуралды РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. А. Яснов эрттиргеп.

(СЭТА).

Дүвүренчиг медээ

КАПУСТАНЫ КАЙНААР САДАРЫЛ?

Республиканың ногаа ажылдыг эвээн каш совхозтары эрткен чылын огурецтиң, помидорнуң болгаш капустаның эки дүжүдүн өстүрүп алзадаа, ону белеткел, садыг организациялардың хүлээп ап шыдавааны-биле тонна-тонна ногаалар үрелип, черге кагдынганын билир болгай бис. Ооң иштинде Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң ногаажылары бүрүнеге сатканындан артыкталган 500 тонна капустазын кайнаар-даа садып, кымга-даа берип чадапкаш, ферма инектеринге чиртир ужурга таварышкан турган.

Бо чылын ыңдыг байдалды катаптавас дээш белеткел организацияларының республика хуралындан эгелээш. район, совхоз хемчээлинге чедир хөй-ле чугааны чоруткан. А херек кырында чүү кылдынганыл, кандыг хемчеглер алдынганыл? Бедик трибунадан чаңгыланган сөстер үндезин чок, хоозуи чугаа болуп эрте берген, а хол-биле тудуп кылган чүве чок болган. «Барлыкта» ам бо хүннерде мырыңай 720 тонна капуста кайнаар-даа саттынмастап, каяда-даа сыышпастап, эрткен чылдаазы-биле дөмейлежир деп барган.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчын хандырылга кялдизи 270 тонна капустаны садып алыр тургаш, чүгле 50 тонназын алган. Арткан 220 тонназын хүлээп, сөөртүп алыр бис дээш, кестиргеш, шөлде чыгдырып каан, үрелип болурунуң кырында чыдып берген. Ооң кырынга сыпта, кестинмээн 500 тонна хире капустаны катай саналга, 720 тонна продукцияны хүлээп алырыдан белеткел организацияларга ойталап турар.

Республиканың удуртур органнары, бирги ээлчегде белеткел, садыг организацияларының удуртукчулары бо дүвүренчиг байдалды чайладыр, хөй чарыгдалдарны, улуг күштү үндүрүп тургаш өстүргеп дүжүттүң чидирнин болдурбас дээш кандыг хемчегларни алырыл? «Барлык» совхозтуң ногаажылары оны четтяхпейн манап турар.

Ш. КУУЛАР.

Партия болгаш экономиктиг өөредилгениң системазынга чаа өөредилге чылы бөгүн эгелээр

ЧАА НЕГЕЛДЕЛЕРГЕ ДҮҮШТҮР

Партияның ээлчеглиг съездизиниң шиитпирлерин, эш Л. И. Брежневтиң айтыышкыннарын удуртулга болдургаш, «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлериҥе дүүштүр партия өөредилгезин улам ыңай сайзыраҥгайжыдар дугайында» доктаалды СЭКП ТК хүлээп алган.

СЭКП Төп Комитединиң «Партия өөредилгезин сайзыраҥгайжыдарын СЭКП-ниң удуртукчу ролюн улам ыңай бедидериниҥ, партияның организацияларының дайынчы арга-шинээзиниҥ өзүлдезиниң, совет улустуң чаҥгыс эвин бижыглаарының, партияны долгандыр чоңқуң сырый каттыжыышкыныҥ эргежок чугула чүүлү кылдыр көрүп турар. Ынчангаш чаа өөредилге чылында марксизчи-ленинчи теорияның үндезин кол кезектерин, К. Маркстың, Ф. Энгельстиҥ, В. И. Ленинниҥ чогаалдарын, партияның маадырлыг төөгүзүн, СЭКП-ниҥ XXVI съездизиниҥ документилерин, эш Л. И. Брежневтиҥ болгаш партияның өске-даа удуртукчуларының ажылдарын коммунистер, ажылчы чоннар хамаарыжы-биле өөренириҥче кол кичээнгейни салган.

«СЭКП-ниҥ XXVI съездизиниҥ шиитпирлериҥе дүүштүр партийжи өөредилгени улам сайзыраҥгайжыдар дугайында» СЭКП Төп Комитединиҥ докталының негелделерин удуртулга болдурбушаан, Бай-Тайга районнуң партия организациязы партия, комсомол чырыдыышкынының болгаш экономиктиг өөредилгениҥ школаларын эде четчелеп, организас талазы-биле тодаргай ажылдарны кылып чоруткан. 1981-82 өөредилге чылында школаларның четчелээшкинин чорударының мурнунда СЭКП Төп Комитединиҥ партийжи өөредилге дүүштүүнде школаларның партколлективтериниҥ партийжи организациязының секретарьларынга, ажыл-агый, будүрүлге, албан организацияларының удуртукчуларынга партия райкомунуң инструкторлары таныштырган. Партийжи өөредилгениҥ чаа структуразынга дүүштүр школаларны тургузарда партия организацияларының секретарьларының болгаш хоочун пропагандистериҥ аргасүмелерин алгылаан.

Чаа өөредилге чылында партия өөредилгезиниҥ 31 школазы, 3 теоретиктиг семинар, партия-ажыл-агый активиниҥ, идеология активиниҥ ийи школазы ажыттынар. Ында шупту 847 дыңнакчылар, оон иштинде 646 коммунист өөренип кирер. Комсомол чырыдыышкынының 27 школазынга 714 комсомолчулар болгаш аныяктар өөренир. Экономиктиг өөредилгениҥ 31 школазы бар. Аңаа шупту 822 дыңнакчылар хаара туттунар.

Коммунистериҥ 22,8 хуузу партия өөредилгезинде хаара туттунган. А 7,2 хуузу экономиктиг өөредилгеге өөренир. Аныяк коммунистериҥ школазында 61 дыңнакчы бүрүткеттинген.

Партия райкому, партия организациялары чаа өөредилге чылында пропагандистерни чогумчалыг шилип, таарыштыр тургузарынче онза кичээнгейни салган. Бүгү-ле өөредилгениҥ системаларынга 96 пропагандистер ажылдаар. Партийжи өөредилгениҥ пропагандистеринде чүгле коммунистерни шилип алган. Оларның 83,3 хуузу дээди эртемниг. Пропагандистерниҥ хөй кезии дуржулгалыг, пропагандист мергежилге соңуургалдыг кижилер. Оларның аразында партия, совет ажылдакчылары, удуртукчулар болгаш улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының тускай эртемниглери бар. Партия райкому пропагандистерниҥ партийжи өөредилге дүүштүүн

ГКП-НИҢ ЧЕРИНИҢ БАШТААР ПЛЕНУМУ

БОНН. (СЭТА). Герман коммунистиг партиляның Баштаар черинин пленуму Дюссельдорфка болган. ГПК-ниң Баштаар черинин президиумунуң болгаш секретариадының әмгүзээнден партиянып Баштаар черинин президиумунуң кежигүнү Карл Гейнц Шредер аңза илеткел кылган деп дыннаткан.

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң ГФР-ге базырыга холбаштыр илеткелчи ол аян-чорук онза улуг ужур-дузалыг болуп, тайбыңның болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырыллырарының арге-ажыктарынга бараан болуп, ССРЭ-ниң болгаш ГФР-ниң аразынга харылзаалардың хөгжүлдезиинге чаа идигни бээр деп, онзалап демдеглээн.

Тайбыңны хандырарынга, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга бодунуң салыышкынын киирериинге Совет Эвилелиниң беленин К. Г. Шредер онзалап айтыкан. КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязынга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң чугаазы ол дугайын бүзүрелдиг херечилеп турар. Бистиң хүнеривистин өйү келген чугула айтырыгларын Совет Эвилелиниң боттуг ёзу-биле көөр чоруун ол чугаа бадыткаан. Ында кирген саналдар бистиң чонувустуң национал эрге-ажыктарынга база бүрүн дүжүп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның чорудуп турары тайбыңның боттуг болгаш чайгылыш чок политиказының, ол шыкаш янзы-бүрү чурттарның тайбын талалакчыларының күжениишкиннериниң ачызында стратеттиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугаалажыышкынынарны чедиишкиниг болурунга дыка улуг салыышкының киирип болур ийик кылдыр санаан турар бис деп ол чугаалаан.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЬ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

АМЕРИК КОММУНИСТЕРНИҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАРЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Коммунистиг партиязының эң чугула сорулгаларының бирээни тайбың болгаш улустар аразының айыыл чок чоруу дээш демисел боон келгенболгаш мындыг боон-даа турар, чүге дээрге, дайынның үнүн көөп болурунуң айыылы социал-экономика талазы-биле ажылчын анагының чедип алган бүгү чүүлдерин үне чок болдуруп турар деп, сураглыг америк хөй-ниити база политиктиг ажылдакчы болгаш АКШ-тың Компартиязының ТК-зының кежигүнү Анджела Дэвис чугаалаан. Америк коммунистер Рейганның тавазының милитаристиг политиказынга шиитпирлин-биле удурланып, стратеттиг халдаашкын боо-чепсезин кызыраарының болгаш ядролут дайынны баш удур болдурбазының дугайында, ССРЭ-биле АКШ-тың аразынга чугаалажыышкынынарны катап эгелээринче угланган кандыг-даа базымнарны деткип турарын ол демдеглээн.

Чурттуң мурнында тургустунган дыка хөй шыңгыы айтырыгларны шиитпирээри хамыктың мурнында дендин хөй иерит бюджедин кызырарындан хамаарыжыр. Ындыг турбуже, администрация боо-чепсекти эңдере бүдүрериниг харамнанмайн тургаш-ла, доорайларның кризизи, ажыл чокталышкын, ядыы түрениг чоруктар-биле, акша үнезиниң кудулаашкыйынга удур ажылдаар акша-хөрөнгини кызыраын турар.

Рейганның администрациязының эрге-чагыргазы алганының соонда реакция ажылчы чоннарның эргелеринче халдаашкының улам күштелдиргенин демдеглеевейн барын болбаазын А. Дэвис чугаалаан. Оон ажылган турар аргаларының бирээни сөөктээлы ылгаар чорук боон, оон дузазы-биле АКШ-та профвиилел шимчээшкинин сандарадырын, ажылчын анагының анагаңгы кезектерин сулаарадырын ораалдажып турар. Америк шиитилелде ындыг болгушкүүтэ удур америк коммунистер кезээде бирги одурутта туружуп, демисеспишаан, куклукс-клапны, «америк нацистиг партиляны» болгаш өскөдээ реакцылыг бедүүленишкиннерни хорууру дээш кампанияны калбартыры улуг ужур-дузалыг деп көрүп турар.

АКШ-тың Компартиязы бодунуң тургустунганының баштайгы хүнүнден эгелээш-ле, америк ажылчын анагының анагаңгы мүрнакчы отряды боон келгенин А. Дэвис чугаалаан. Оон эчис сорулгазы — реакцияга удур, монополистиг медиүдезиг, антикоммунизмге удур, тайбың, демократия болгаш социал дешилге дээш демисеелге бүгү ажылчы чоннарны, чурттуң дешилгелиг бүгүзүлүттерин каттыштырары болур. Чогум-на оон ужуруудан Компартиязын америкаппарның калбак кезектеринде салдарны үргүлдүг улгадып, оон ажыл-чорудулгазын АКШ-тың хөй иниитиин улам-на улуу-биле деткип турар деп, А. Дэвис онзалап демдеглээн.

ЛЕЙБОРИСТЕРНИҢ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

БРАЙТОҢ. (СЭТА-ның корр.). Лейбористиг шимчээшкин тайбың дээш база ядролуг боо-чепсекти дүжүрер дээш шиитпирлиг демиселди чорудар ужурлуг деп, Великобританияның Лейбористиг партиязының Национал күзү секчи комитединиң даргазы А. Китсон партияның чыл бүрүде болур 80-ги конференциязының делегаттарынга эге сөзүнге чугаалаан.

Нейтроннуг чепсекти долу хемчээлинге бүдүрүп эгелээр дээн Рейганның администрациязының шиитпири ядролуг халапче чаа базым болган деп ол айыткан. «Кызыгаарлаттынган» ядролуг дайын дээр Вашингтонның доктриназы онза айыылдыг, ынчаарта ядролуг месилдежишкинин харын Европа дипке чорударын Американың Каттышкан Штаттары бодан турар-дыр деп, А. Китсон айыткан.

Англияның консерваттиг чазаанның милитаристиг политиказын сарыыл чок болгаш мугудай политиказ-дыр деп, лейбористерниң удурткучузу адаан. Англия бодунуң ядролуг чепсээндеи ойталаарын база бүгү делегейге тайбың херээнге чогумчалыг салыышкының киирерин Лейбористиг партия чедип алыр ужурлуг деп, ол онзалап демдеглээн.

Мурнуу-Африка Республиканың расистери-биле бужар сүлчээни соксадырын Великобританияның амгы чазаандан негээн резолюцияны конференциянып делегаттары бир үн-биле чүүлдүг деп санап көргеи. Расисчи эрге-чагыргаларны башкаландырар болгаш чааскаанывадыр талазы-биле дүргеи хемчеглерни алырының эргежок чугулазын делегаттар айыткан. Намибияны эжелеп алган турарын Мурнуу-Африка Республикада расистер соксадыр болгаш кожазы хамаарышпас африка күрүнелерге удур дайынзырак үүлгедиглерден ойталаар ужурлуг деп Лейбористиг партия санап турар.

Партияның удуртукчузуның оралакчызынга Д. Хилини конференцияның ажылынын баштайгы хүнүнде делегаттар соцгаан. М. Фут партияның удуртукчузуунга хевээр арткан. Партияның удуртукчузунуң соцгулдазы болбаан: од албан-хүзөлгеге өске кандидатураны депшитпээн.

Великобританияның Лейбористиг партиязының Национал күүскомунуң чалааның ёзугаар СЭКП-ниң төлөлекчилери — СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Делегей киидизиниң эргелекчизиниң ораалчызы А. С. Черняев болгаш СЭКП ТК-ның Делегей киидизиниң сектор эргелекчизи Д. А. Шариф олар конференцияда олуржуп турар.

А. СТЕПАНЕНКО.

МАГАТЭ-НИҢ СЕССИЯЗЫ

ВЕНА. (СЭТА). Атомнуг энергия талазы-биле Делегей агенствозунуң кол конференцилазы ажылын Венада доозкан. МАГАТЭ-ниң XXV сессиязы ядролуг шинчилелдерниң ирак төвүнче Израильдың дээрбечи халдаашкының шиитпирлиг «буруу шапкан.

Од агрессчи үүлгедиишкин МАГАТЭ-же болгаш оон-магадылаар ёзу-чурумунче халдааны болуп турар дээрин конференцияга хүлээп алдынган резолюцияда онзалап демдеглээн. Ол ёзу-чурум ядролуг боо-чепсекти пептеретпес дугайында керээниң үндезини болуп турар. МАГАТЭ-ниң техниктиг, дузаламчыызының программазынга киирип тир Израильге кандыг-даа дуза чедирерин доп-дораан ара соксадырын резолюцияда көргеи. Ядролуг чепсекти бүдүрериге ажылгаан туруп болгу дег материалдарны болгаш технологияны Израильге дамчыдып бээрин соксадырынче агенствонуң кежигүннерин бүгү күрүнелерни ол резолюцияда ийилгирган.

МАГАТЭ-ниң чиигине директорлу албан-дужаалга С. Эклундтуң бүрүн эргелериниң хуусаазының доозулганы-биле холбаштыр эдлетлиг дөрт чыл хуусада чаа чиигине директорга конференция сураглыг шивед дипломат, ядролуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыттарының идепкейлиг талалакчызы Ханс Бликети бадылаан.

ЭРГЕЖОК ЧУГУЛА

ДАККА. (СЭТА). Бангладештиң Компартиязының инициативазын ёзугаар Читтагонгка массалыг митингиниң киржикчилери чурттуң демократтыг, патриотчу бүгү күштериниң чаңгыс эвин бижыглаарының эргежок чугулазын медеглээн. Президент соңгулдазынга белеткел чуртта чоруп турар амгы байдалдарда ол онза ужур-дузалыг деп, БКП ТК-ның Чиигине секретары М. Фархад аңаа демдеглээн.

ДЫҢНАДЫГ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Иранның ПАРС деп информация агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, иран шеригтер Абаданның районунга чедиишкиниг шавар халдаашкыны кылган болгаш ол хоорайны ирак шеригелериниң бүзээдээшкининден чаза шапкан болуп турар. Абадан — Иранның нефть болбаазырадын кылыр эң улуг төвү. Кадыгдошкун тулчуушкуннарның түнелиинде Иракның шеригтери 600 кижизин өлүрткен, балыглаткан болгаш 2 муң хире солдаттарын база офицерлерин туттурган. Иракның 40 танкыларын узуткаан болгаш бир хыдыкчы самолёдун болгаш вертолёдун дүжүр аткан. Иран шеригтер ол шавар халдаашкының түнелиинден 10 километр бурунгаарлаан болгаш хемнерде үш көвүрүглерни эзлеп, Хузестан можуда ийи кол оруктарга контрольду тургускан.

Абадан хоорайның бүзээдээшкинин узуткаан дугайында Иранның информация агентилелиниң дыңнадыын Иракның ИНА деп информация агентилели шын эвес деп санаан. Иран шеригтерниң шавар халдаашкыны буурап дүшкен болгаш олар хөй кижизин база дайынчы техниказын оскунган деп Иракның кол шериг командылалыының дыңнадыында айыткан. 66 шериг албаныларын өлүрткен. 28 танкылары узуткаттынган, бир самоледу дүжүр аттырган деп, ол дыңнадыгда демдеглеп турар. Иран шеригтериниң туруштарынче халдаашкыннарны ирак самолёттар үргүлчүлеп турар деп дыңнадыгда база айыткан.

ДЭЭШТИГ ЧЕПСЕК

КОТОНУ. (СЭТА). **Кажадаа каттышпастар шимчээшкини — колониализмге, неоколониализмге удур, национал хосталга, бүгү делегейге тайбың, улустар аразынга экономиктиг харылзааларны демократчыдар дээш демиселге улустарның эп-сеткил каттыштырылгазының дээштиг чепсээ-дир деп, Бенин Республиказының даштыкы херектер, кадыы ажылдажылга министри И. С. Огума медеглээн.**

И. ЛУНСТУ БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чалгының 48 америк ракеталарны чуртунуң девискээринге эккеп тургузарынга чөптээрежик кылдыр Голландияның чазаан албадаар дээш аяктарадыышкынынга НАТО-нуң чиигине секретары И. Лунс кылган. И. Лунс голланд националдыг-даа болза, оон үзел-бодалдарында НАТО-нуң дайынзырак планнарны болгаш айылдыг хөделиишкинин бүрүн сиңиннеккеп. Голландияның амгы чазаан ол «көртүк болгаш дидим эвес» деп буруулаарын орадашкан. Барыын Европаның чурттарынга америк чаа ракета-ядролуг системаларны пептередир дугайында НАТО-нуң шиитпиринге удур улус маселаларның шимчээшкини чуртта калбарганынга таарымнас хөөнүү И. Лунс илергейзөн болгаш ол шиитпирге удур «чогуур хемчеглерни чазак албайн» турар-дыр деп буруулдырын база орадашкан.

Тайбың болгаш чавырлыышкын дээш Голландияда калбарган шимчээшкинин «Москва сорук киирип, ээскүдүп турар» деп хөөзүн чулчуруушкуну Лунс база кылган.

НАТО-нуң чиигине секретарыныц ол хөөзүн бадыткаашкынын Тайбыңның хүроо-дуганнар аразының чөвүделиниң секретарыныц оралакчызы В. Схрам «шүүт-ла үндезин чок нүүлдээшкин-дир» деп шыгты буруу шапкан. Нейтроннуг чепсекка удур шимчээшкин комитединиң кескү ажылдакчыларының бирээни П. Спир Лунстуң хөөзүн бадыткаашкынынарын база буруу шапкан.

Америк ракета-ядролуг чепсекке хамаарышкан айтырыны долгандыр Голландияда күштелген политиктиг демиселди Лунс бодунуң хөөзүн чулчуруушкуну-биле улам өөскүдүп, «от кырынче саркаг нудуннаны шыкаш болдургандыр» деп ЮПИ агентилелдиң корреспондентаан Гаагадан медеэзинге айыткан. Күштажыл партиязының өмүгээзинден парламентинге сонгуткан ийи депутаттар парламентинге чагаа бижээн болгаш Голландияның чазаының иштики херектеринге НАТО-нуң чиигине-секретарыныц карыы шүгүмчүлээнер.

Голландияның мурнуку чазаа америк ракета-ядролуг чепсекти чурттуң девискээринге эккеп тургузар айтырыгны бо чылдың декабрьның төнчүзүнге чедир шиитпирлээрин аазаан турган. Үш улуг партияларның толээлекчилериниң тургустунган чаа чазак ол шиитпирни күш чок кылдыр чарлаан. Ортумак мыраңгыдың америк ракета-ядролуг чепсаэн чуртгуң девискээринге эккеп тургузарынга чөптээрежилгенин бээр шиитпир хүзээн алдынар болза, чазак эвилелиниң доп-дораан үнерин күш-ажыл партиялы медеглээн. Ол партия чазак эвилелинге кирип, ону тургускан үш партияларның бирээзи болуп турар.

Ж. МАРШЕНИҢ ЧУГААЗЫ

ПАРИЖ. (СЭТА). Боо-чепсекти эңдере бүдүрери соксадыры дээш, АКШ-тың «соок дайынның» үезинче эглеп кирер дээн оралдажышкынарынга удурланып дээш чугаалажышкынынарны үргүлчүлээр ужурлуг деп, ФКП-ның Чиигине секретары Жорж Марше чугаалаан. Ол «Европа-1» радиостанция дамчыштыр кылган «Парлалга клуву» деп дамчыдылгага киришкен. «Бистер боо-чепсекти эңдере бүдүрериге удур бис. Бистер күштериң деңневири дээш, ынчалза-даа эң-не куду деңнелдиг болуру дээш туржуп турар бис» — деп, ол чугаалаан. Вашингтонның чазаанның үүлгедиишкинериниң түнелиинде «соок дайынның» үелериче дедир киириптип болур айыылды айыткаш, ФКП-ниң Чиигине секретары, ийи шериг-политиктиг эвилеллдиң аразында күштериниң амгы деңневирин барымдаалап тургаш, боо-чепсекти дүжүреринииң хемчеглерин алыр сорулга-биле Чөөн болгаш Барынын чүктер аразынга тодаргай чугаалажышкынынарны эгелээриниң чугуласын демдеглээн.

Боо-чепсекти эңдере бүдүрер талазы-биле база бир чаа базым боон турар нейтроннуг чепсекти бүдүрүп үндүрериниг француз коммунистериниң шиитпирлиг удурун Ж. Марше база катап бадыткаан.

АКШ-тың президентизи Рейганның хөделиишкиннериниң түнелиинде делегей байдалы баксыраан амгы үеде француз чазак боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле эгелекчи саналын кылыр ужурлуун ФКП-ниң Чиигине секретары база катап чугаалаан. Амгы үеде ГФР-де, Голландияда, Соңгу чүк чурттарында, АКШ-тың бодунда-даа онза улуг ужур-дузалыг болуушкуннар боон, ол чурттарның чонунуң улам-на калбак кежээ айыылдыг, ынчаарта ядролуг месилдежишкинин харын Европа дипке чорударын Американың Каттышкан Штаттары бодан турар-дыр деп, А. Китсон айыткан.

Англияның консерваттиг чазаанның милитаристиг политиказын сарыыл чок болгаш мугудай политиказ-дыр деп, лейбористерниң удуртукчузу адаан. Англия бодунуң ядролуг чепсээндеи ойталаарын база бүгү делегейге тайбың херээнге чогумчалыг салыышкының киирерин Лейбористиг партия чедип алыр ужурлуг деп, ол онзалап демдеглээн.

Мурнуу-Африка Республиканың расистери-биле бужар сүлчээни соксадырын Великобританияның амгы чазаандан негээн резолюцияны конференцияның делегаттары бир үн-биле чүүлдүг деп санап көргеи. Расисчи эрге-чагыргаларны башкаландырар болгаш чааскаанывадыр талазы-биле дүргеи хемчеглерни алырының эргежок чугулазын делегаттар айыткан. Намибияны эжелеп алган турарын Мурнуу-Африка Республикада расистер соксадыр болгаш кожазы хамаарышпас африка күрүнелерге удур дайынзырак үүлгедиглерден ойталаар ужурлуг деп Лейбористиг партия санап турар.

Партияның удуртукчузуның оралакчызынга Д. Хилини конференцияның ажылынын баштайгы хүнүнде делегаттар соцгаан. М. Фут партияның удуртукчузуунга хевээр арткан. Партияның удуртукчузунуң соцгулдазы болбаан: од албан-хүзөлгеге өске кандидатураны депшитпээн.

Великобританияның Лейбористиг партиязының Национал күүскомунуң чалааның ёзугаар СЭКП-ниң төлөлекчилери — СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Делегей киидизиниң эргелекчизиниң ораалчызы А. С. Черняев болгаш СЭКП ТК-ның Делегей киидизиниң сектор эргелекчизи Д. А. Шариф олар конференцияда олуржуп турар.

А. СТЕПАНЕНКО.

ШЫҢГЫЫ САГЫШСЫРАЛ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Шериг күүзүнүң талазы-биле Совет Эвилелиндеи артык күштүг болурун чедип алырыче уданган Р. Рейганның администрациязының милитаристиг политиказынга холбаштыр шыңгыы дүвүрээшкинин депшилгелиг америк хөй-ниити илергейлеп турар. АКШ-тың чазаанның ындыг политиказы чүгле чурттуң национал эргежыктарынга черүшкек эвес, харын-даа тайбың херээнге кедергей айыылдыг уржуктарлыг болуп турар деп америк профэвилелдериниң «Лейбор түдей» солуну бижээн. АКШ-тың администрациязы болгаш конгреэи чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле тодаргай чугаалажышкынынарны Совет Эвилели-биле кылыр деп бодап турар бе, азы боо-чепсекти эңдере бүдүрерин үргүлчүлээр планныг бе? дээрзин америкаппар билип алырын күзеп турар деп солуун айыткан.

Америк администрациязының стратегиязын ап көөрге, ядролуг чепсектиң кедергей хөй курлавырын тургузарын, аңаа немештир ындыг чепсектиг чаа системаларын бүдүрерин, Совет Эвилелиниң беленин К. Г. Шредер онзалап айыткан. КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязынга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң чугаазы ол дугайын бүзүрелдиг херечилеп турар. Бистиң хүнеривистин өйү келген чугула айтырыгларын Совет Эвилелиниң боттуг ёзу-биле көөр чоруун ол чугаа бадыткаан. Ында кирген саналдар бистиң чонувустуң национал эргежыктарынга база бүрүн дүжүп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның чорудуп турары тайбың-ның боттуг болгаш чайгылыш чок политиказының, ол шыкаш янзы-бүрү чурттарның тайбын талалакчыларының күжениишкиннериниң ачызында стратеттиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугаалажышкынынарның чедиишкиниг болурунга дыка улуг салыышкының киирип болур ийик кылдыр санаан турар бис деп ол чугаалаан.

МАДРИДКЕ МИТИНГ

МАДРИД. (СЭТА-ның корр.). Испанияның Коммунистиг партиязының чаңчыл болган байырлалы Мадридтиң Касадель-Кампо парыгынга чүс муң кижи киржикчилиг митингбиле доозулган. Испанияны НАТО-га киирбес! — деп лозун-биле ол байырлал бо чылын болуп эрткен.

Испан улустуң күзел-соруунга чөрүштүр чурттуң Соңгу Атлантиканың дайынзырак, шериг-политиктиг эвилелинге киирерин оралдашкан чазакты Испанияның Коммунистиг партиязының Чиигине секретары Сантьяго Каррильо митингге чугаазынга шыңгыы шүгүмчүлээн. НАТО-га Испанияның киирерин кыска хуусаада болдурарын оралдашкан чазактың политиказы Испанияның национал эрге-ажыктарынга бичии-даа дүүшпейн турарын ол демдеглээн.

НАТО-га чурттуң киреринин азы кирбезинин дугайында чонның шиити-национал санал-оналын алырындан ойталаан Ленольдо Кальво Сотелонуң чазаның овуузунуг хөделиишкиннерин оратор буруу шапкан. Чурттуң эң чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарын чугаалаар эргени Испанияның конституциязы ажылчы чоннарга тывыскан. Ындыг турбуже, амгы чагырыкчы бөлүктер испаинарның конституциялыг эргезин каржызы-биле үреп турар.

НАТО-га Испанияның киреринин дугайында айтырыг амдаа шиитпирлеттинмээн. Чурттуң дайынзырак НАТО-га киирбес дээш демиселди чүгле парламентиге чорудар эвес, харын конституцияның тывыскаңы ескө-даа аргаларны база методтарны ажыглаар бис деп, С. Каррильо медеглээн.

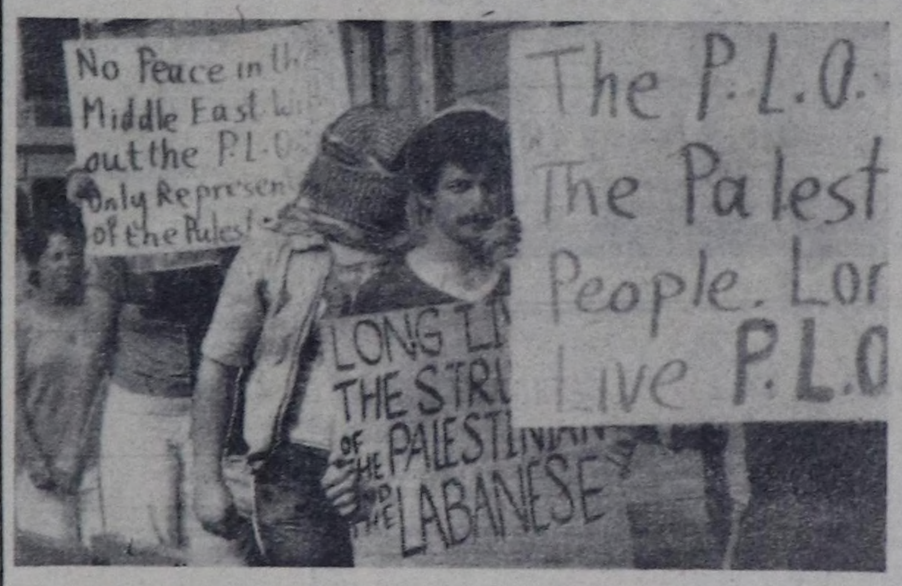

Палестинаның дөрт миллион чонунуң бөт-башкартынарының болгаш бодунуң хамаарышпас күрүнезин тургузуп алыр дээш маадырлыг демиселин делегей ниитилеишилгезининг эпшилгелиг көзээ деткип турар.

ЧУРУКТА: палестин улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының Нью-Йорика болган чыскаалы.

АП—СЭТА-ның фотозу.

Бөгүн — Кипр Республиканың национал байырлалы — Хамаарышпас чоруктуң хүнү

НАЦИОНАЛ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫН КАМГАЛАВЫШААН

Кипр улустуң хөй чылдар дургузунда национал-хосталгалыг демиселиниң түнелиинде Кипр Республикада хамаарышпас чоруктуң 1960 чылда чедип алгай. Ынчалзажок «үлежин, хуваажыр, чагырып тергиндээр» сорулгалыг бодунуң политиказын англи колониализм удамчылавышаан, «үнүн чорутса-даа — артын калыр» дээш аныяк республикага удур бүгү-ле чүүлдерни кылган. Кипр күрүнезиниң кол хөөлүзүу кылдыр чарлаан Цюрих-Лондонның албадаашкының дугуржулгаларын ёзугаар Киприин дээкээринге бодунуң «бүрүн эргелиг» ийи шериг базаларын болгаш шериг чепсээн шенээр участокторын Англия хевээр арттырган.

Республиканың политиктиг тургузуун база өжегерээн: чурттуң кол ийи национал белүктерин — кипр-грекгерин болгаш кипр-туркгарны боттарынга удурланыыскак кылдыр чурттуң девискээрин херек кырында ынчаар чарылдыр аңгылаан. Оон түнелиинде кипр-туркгарның болгаш кипр-грекгериниң аразынга национал болгаш шажын-чүдүлгениң өжээнешкек чоруктуң үндезини хевээр арткан. Ындыг байдал Кипр күрүнезин кошкадып, кол айтырыгны шиитпирлээриилеп — экономиктиг болгаш политиктиг хамаарышпас чорукту быжыглаарында кипр улусту чардыктырып келген.

Чурттуң политиктиг күрүне-девискээр тургузуун шак ынчаар тургускан чорук багай уржуктарны дораан-на чедирген: даштыкы империалистиг белүктериниң болгаш иштики реакцияның дем каттыштырган күжениишкиннери-биле кипр айтырыы тургустунган болгаш аныяк республикада чорудзолер амга чедир шиитпирлеттинмээн. Кипр күрүнезинин хамаарышпас болгаш кааа-даа каттышпас политиказы империалистиг белүктерни шыжыктырын турары илдең болган. Хамаарышпас Киприин тургустунганындан бээр ийи ажыг он чылдарының дургузунда ол эвээш эвес бергелерге болгаш силгиишкиннерге таваржып келген. 1974 чылдың июль 15-те фашистиг үймээн чазакка удур чепсектиг тура халыышкын болган, а оон дараазында Турциняның шеригтери ортуулуктуң соңгу кезээнче шуутун киргеш, ону эжелеп алган. Оон түнелиинде чурт ийи кезекке чарылган. Аныяк республикага халапты уржуктарлыг ол байдал амга чедир хевээр арткан. Киприин айтырыы амгы үеде аныяк республиканың тургустунган баштайгы чылдарындан-даа артык чидиг болуп турар. Бүрүн эргелиг болгаш хамаарышпас күрүнезин — Кипр Республиканы камгалаар дээш демисел дугайында чиидү айтырыг тургустунган.

Кипр-грекгериниң болгаш кипр-туркгарның аразынга чугаалажыышкыныңнар уакталиишкиннер-биле үр чылдарның дургузунда үргүлчүлеп турар. Каттышкан Нациялар Организациязының деткимчези-биле айтырыгны чогумчалыг кылдыр политиктиг аргалар-биле шиитпирлээриниң оралдажыышкыннарын кылып турар.

Эрткен чылдың сентябрьда эгелээн ээлчеглиг чугаалажыышкыннар амгы үеде түнел чок болуп турарын делегей парлалгазы демдеглеп турар. Киприин айтырыын чөптүү болгаш быжыг кылдыр шиитпирлээриниг империалистиг күштериниң каржы холгаарлаашкыны моондактап турары кымга-даа чажыт эвес. НАТО-ның стратеттиг хартаачылары Кипрни Чоокку Чөөн чүктүң нефтизинче шураашкын кылырынга таарымчалыг тепкиниг кылдыр санап турар. Англияның Кипрде шериг базаларын Американың Каттышкан Штаттары Кипр Республикага пайыралдыг турттарга удур өнчүк-чөнгээлерни кылырынга калбаа-биле ажыглап турарын тус чериңе парлалгазы чаңгыс эвес удаа бижип келген. Даштыкының шериг базаларының болгаш даштыкы шеритериниң Кипрде туруп турар чоруу ол чурттуң айтырыын чөптүү-биле шиитпирлээринге кол моондак болуп турары база чажыт эвес. Ынчангаш даштыкының шериг базаларын үүзүтказар болгаш даштыкы күрүнелериниң бүгү шеригтерин республиканың девискээринден үндүрер дугайында негелдеин кипр улус бодунуң национал хамаарышпас чоруулээш демисел-биле сырый холбаштырып турар.

Даштыкыдан шиитпирни албадаарындан кипр улус шиитпирлиг ойталап, бодунуң национал эрге-ажыктарын шудургу камгалап турар. Киприниң улузу бодунуң демиселинге делегейниң, бирги ээлчегде социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының деткимчезинге база эпсеткил каттыштырылгазынга даянып турар. Кипр Республиканың хамаарышпас чоруун, бүрүн эргезин болгаш девискээр талазы-биле бүдүн байдалын чугаажок хүндүлеевишаан, кипр айтырыын чөптүү-биле шиитпирлээри дээш чайгылыш чок туржуп турар Совет Эвилелиниң принципиалдыг туружун аныяк республиканың ажылчы чоннары бедии-биле үнелеп келген болгаш үнелеп-даа турар.

А. БОГОМАЗ,
СЭТА-ның корр.
Никоеия хоорай.

Дайынзырак хөөннерге алыскан Каттышкан Штаттар херээженнерин безин шериг албаныиче хандыңпыдып турар. НАТО чурттары шериг албаныиче херээженнерин моой-даа мурнунда мобилизастай берген. Ынчалза-даа АКШ бо талазы-биле бүгү рекордтарны ашкан. Ында бодунуң генерал херээженнери бар, а он-он өске солдат херээженнер — генерал хен кедерин күзеп турааралар. Америк солдат херээженнер армияда торпедо катерлерин септээриндеи эгелээп, контрразведкага албан эрттирериниг чедир солдатчы янзыбүрү хүлээлгелерин күүседип турар.

ЧУРУКТА: далай чадаг шеритериниң херээженнер отряды Соңгу Каролина штатта даймичы белеткел үезинде.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

А. ФАДЕЕВТИҢ МУЗЕЙ-БАЖЫҢЫ

ЧУГУЕВКА. (Приморье край), (СЭТА-ның корр.). А. Фадеевтиң төрээн сууру — Чугуевкада «Чылча шавышкын», «Аныяк гвардия» романнарының авторунуң төрүттүнген хүнүнден бээр 80 чыл болганын демделеп байырлаары-биле чурттуң бүтүн-ле булуңнарындан 150 хире чогаалчылар чеде берген. Олар шупту-зу — ол крайда эртип турар Бүгү-эвилелдиң чогаадыкчы конференциязының киржикчилери— совет литератураның эгезин салганнарның бирээзиниң ийи кат музей-бажыңын ажыдарының болган аңаа тураскаадды тургузарының байырлыг ёзулалынга киришкен.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинең секретары В. М. Озеров, Приамурьениң ажылчы чоннарының төлээлекчилери байырлыг митингиге чүве чугааланнар.

Шаандакы Тверь губерниязының Кимры хоорайжагажында төрүттүнээ-дээ, Фадеев, Ыраккы Чөөн чүктү, тайга-сында турар Чугуевканы бодунуң төрээн черин кылдыр санап чораан. «Ыраккы Чөөн чүк крайы — мээң барык-ла төрээн черим болур — деп, ол чугаалаар чораан. — Ында мээң өзүп, доруккаш, партизан дайынының өредиин эрткеним суурум бар. Ында мээң романнарымның маадыры болур кижилер, мээң тапырым колхозчулар, партизаннар, салым-чолуун билирим кижилер чурттап турар».

Чогаалчының 80 харлаан чылында ооң музей-бажыңында делгирларде чаа-чаа түүлдер немешкеп. Оларның аразында номнар, орук чемоданы, идик-хевш, ооң өске-даа хууда хөй эт-септери бар. Өрээлдериң бирээзинде Фадеевтиң аңаа ажылдап турган үезинде ышкаш, бүгү түүлдерни шак-ла ынчаар тургускан. Ооң чаш болган аныякдаа үезишиң дугайын төөгүп турар материалдар база бар. Фотографияларның бирээзинде — Владивостоктуң бир өредилге училищезиниң өвереникчи хевш кеткеш, тырттырган ооң чуруу бар. Оон өске чурукта ол училищениң футбол командазының составында эштери-биле кады турар.

Олег Кошевойнуң авазы ынаар фотографияларны, «Аныяк гвардияның» авторунуң демделел түүлдерин чорудуп берген. Ыраккы Чөөн чүкке питервентилер болган ак-гвардейжилер-биле дайынның үезинде партизаннап чоруп турган, Александр Александровичниң тырттырган ховар дээн чуруктарын база делгээн. Оларны отрядка Фадеевтиң дайынчы өнүүн турган Приморьениң партизаны Семен Прокопьевич Пшалканың Иркутскиде чурттап турар өг-бүлезин чоруткан. Уссури тайгазынга болган бир тулчуушкунга Пшалка балыгланган чогаалчыны тулчуушкундан алган үнген. Оон бээр-ле олар чогаалчының мочүүрүше чедир үргүлчү чагаалажып турганнар. Ол чагааларны ында бир-ле дугаарында делген еалган.

Фадеевтиң эки биляри Чугуевканың чурттакчыларының еактыышкыннарын база немей делгээн. А. Фадеев аттыг ортумак школаның өвереникчилери ол материалдарны чыырын организастаапнар.

«САРЫГ БҮРҮ»

Партия обкомунун, райкомунун доктаалдарынга дүүштүр комсомол райкому, райкүскомнун улус өредилге киидизи бүрү чыыр дугайында шинтаирни үндүрген. Школаларның комсомол, пионер организациялары сентябрьдан ноябрьга чедир бүрү чыырынга киржир. Район масштабтыг чеди кижи киржилгелиг штаб бүрү чыырын удуртур. «Сарыг бүрү» деп бижиктиг шилчип чоруур үш вымпелди кылган. Ол операцияга 0-3, 4-8, 9-10 класстар киржир кылдыр хуваагаи.

«Сарыг бүрү» операцияга идепкейлиг киришкенiерни мактал бижиктер-биле шаңнаар, «Артек», «Орленок» баар путёвкаларны оларга тыпсыры көрдүнген. 0-3 класстың өвереникчилерн 30 кг, 4-8 класстар 60 кг, 9-10 класстар 120 кг бүрү чыыр. Ынчангаш Чөөн-Хемчик районнуң школа бүрүзү тустус онаалдаларлыг. Бирги черни эзлээн школага 100 рубль, вйнгизинге 70, а үшкүзүнге 50 рублдиң өртектиг шаңналдарын тыпсырын доктаатkан.

Ш. МОНГУШ.

Чогаалчылар — тудугжуларда

УЛУГ-ХЕМНИҢ ОГЛУ, КЫЗЫ

Улуг-Хем, Улуг-Хем!... Ол дээрге шынап-ла улуг чаагай, улуг күштүг, ужуп баткан узак оруктуг! Уруг-дарыы — оглу, кызы ооң улуң чараш чаагай кылдыр чаартып чурттаан. Ооң улунда чаа амыдырал шапкын сайзырап, чаа чаартылгаларның ыры, шүлүү чаңгыланып турар.

Төрээн чурттуң бир күчүлүг улуг хеми — Енисей—Улуг-Хемге чон ынак. Ону чон хүндүлээр. Ие-хем, эне-хем суг-суг деп адзар бис. Ынчангаш ооң ады-биле адаттынган чүве-ле хөй. «Улуг-Хем» альманах. «Улуг-Хем» солун, «Уйгу чок Улуг-Хем» деп ном, «Улуг-Хем» ресторан, «Улуг-Хем» автобус, «Улуг-Хемниң чалгыглары» деп бөлүм дээш хөй-хөй. Төрээн не-хеминге чон ынакшылын кайгамчык чараш болгаш мерген ырларынга алгап чоруур.

Улуг-Хемниң чыварынга
Уйгу сергеп алыр дээн мен.
Улуг черге ССРЭ-ге
Угаан кирип алыр дээн мен...
Улуг-Хемге тавангайлаан
Улуг ийим, кадыр ийим... —

суг-суг дигилээш бадырып тургулаар эвес ийик бе?!

Алдын-сарыг күс дүжүп келген. Улуг-Хемниң унунда каалама орун дургаар чүк сөөртken машиналар каржыпсолчун, карацнадыпл-ла турар. Ол-ла карышкан-солушкан машиналарның аразында ынчан бир-ле ийи «Волга» эдерижпкен ыдып олурган. Оларны сураглыг чаа Шагаан-Арыгда манап турар. Хамыкты кайгаткан Хайыракан кайы ырактан-на калчан-бажы шил дег ак-көк дээрде үзүп алгавзыг, өндүр чаагай көстүп келген. Бистиң бир аныяк шүлүкчүвүс ынаар харанып олуруп-олуруп, сеткил-чүрээ хайныгып кээп, черле дөстүмейн чугаалап үнген:

— Төрээн чурттуң база бир көрүштүг бойдус тураскаалы бо-дур ийин — деп кайгаш уламчылаан. — Мындыг өндүр чаагай тураскаалды канчап үрегдээр боор, харын хырааланчыг-дыр. Черле ынчаш бо Хайыракан суур — төөгүлүг чер: Ада-чурттуң Улуг дайынының бир алдарлыг киржикчилери — тыва эки туварачыларның командири Түдүш Кечил-оолдуң, кызыл партизан Түлүш Бүлүүнүң болгаш Тываның улустуң чогаалчызы Сергей Пюрбөөнүң төрээни чери-дир. Оларга тураскаатkан бир-ле көрүштүг чүвелерден маңаа чүге кылбас деп?!

«Уйгу чок Улуг-Хемниң» автору Чаа Шагаан-Арыңга база-ла сорук кирип, келир хүннерни чараш болгаш чаптанчыг кылдыр чугаалаан:

— Шагаан-Арыг далай ам удавас чайынналдыр чалгып келир. Тыва улус далайны чүгле тоолдан чораан болза, ам боду далайлыг болу бээр. Ынзы-бүрү пароходтар аңаа өдүрек, кастар ышкаш эштип, алгыржып чоруп турар апаар. Ынчан мен бо Хайыракан дагның шыпшык бажындан харап алгаш, ооң эрткен төөгүзүн эш-өөрүмге, уруг-дарымга, уругларымның уругларынга болгаш аалчыларга төөгүп бээр мен...

Ол-ла хайныккан бодалбиле СЭКП Улуг-Хем райкомунга халдып келириви ске, улус шупту фронтуже — күскү дүжүт фронтузунче чоруткан болган. Ынчаимайн канчаар — «олутта олча чөк, чыдында чыргал чок» үе-ле болгай.

Чаа Шагаан-Арыгга халдып кээп, дөрт каът бора бажын баарынга доктаараи. «Шагонартэжстрой» трестиниң начальныгы улуг, мөге-шыырак эът-ханныг, бедик эгиннерлиг эр — Леонид Николаевич Ткаченко бисти эвилеп-ээлдек хүлээп алган. Тываның Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинең даргазы К. Э. Кудажы чораан хөрээн допчулап таныштырган. Чогаалчылар организациязы Бүгү-эвилелдиң комсомолчу шалыпчы тудуу — Чаа Шагаан-Арыгны шефке алганын ол дыңнаткан. Тудугнуң дутайында, ооң маадырларының дугайында чогаалдарны бижиир сорулга салдынган. Тудуг черинге чогаалчылар доктаамал келдир. Бо талазыбиле чамдык чогаалчылар шагда-да бижип эгелей бергилээн. Олег Сувакпит бижип эгелээн чогаалын үргүлчүлеп турар. К. Кудажы боду «Дээрде дангына» деп шинни бижип дооскаш, дужаганын база чугаалады. Бо талазыбиле еске-даа эштер ажылдап турар. Чаа Шагаан-Арыгның библиотеказын шефке алганын база дыннаткан. Баштайгы удаала чогаалчылар бот-тарының ат салган номнарын белекке бергеннер. Бо буянныг херекке бистиң чуртувустуң хөй национал акы-дуңма чогаалчыларын киржирин база дилээр деп турар.

— Кончуг-ла байырлаңчыг чүве-дир — дээш, Леонид Николаевич тудугнун чоруп турарын, Тывага чалгып кээр далай дугайын база допчудан таныштырган. Чаа Шагаан-Арыг хоорайның схема-чуруун алгаш, хоорай кандыг болуруи тайылбырлап олурган.

— Ам кол-ла күштү чылыдар болгаш суг дамчыдар участоктарже салып турар бис. Тудуг талазы-биле тускай эртемнигler чедишпейн турары-биле чамдык ажылдар арай озалдап турар ийин. СтудентилериҢ тудуг отрядтары харын эки дузалашкаш баардылар. Ам тудугда бүдүн чартык муң кижи ажылдап турар, бистиң чурттуң акыдуңма улустарының барык 40 ажыг нациялары бар — деп, начальник немей чугаалады.

Өзүп, сайзырап олурар чаа хоорай-биле таныжып чоруп каан бис. Ийи аал ишти чуртаар ыяш бажыңнардан эгелээш, 5-6 каът туувбу, даш-бетон бажыңнар микрорайоннар санында өзүп турар. Кайгамчык бедик көдүрер краннар ында-мында дээрде үзүп алган ышкаш шаарага берген ажылдап тургулаар. Чаа Шагаан-Арыг — чаа үениң ёзулуг чараш чаагай хоорайы болур деп чүвени бо-ла бүгү тудутлар, машина-техника болгаш ооң чаагакчылары — тудугжуларның шевер ажылжын көргүзүп турар.

Район солуну — «Улуг-Хемде» чечен чогаал каттыжышкыны — «Улуг-Хемниң чалгытларының» кичээлинге база чораан бис. Чогаалчылар эвилелиниң консультантызы Александр Даржай каттыжышкынның киржикчилериниң шүлүктерин сайгарган. Ажыктыг арга-сүмени катkан. Киржикчилерниң чаа чогаалдарын база дыңнадывыс.

Улуг-Хемниң улуг-биче оглу, кызы чогаалчылар бистерни чылыы-биле уткуп, чогаал ажылын кончуг сонуургап, сеткил-чүректиң ханызындан хөөрежип тургулаан. Номчукчуларга отчётдувусту берип, чаа планнарывыс-биле таныштырып чораан бис.

— Ам школа тудуунуң бригадазынга баар бис — деп, «Улуг-Хем» солуннуң редактору С. Т. Ондар дуу-ла бедик кран аданда кызыл туулбудан үнүп бар чоруур тудугже айтты.

Чапсар аразында тудугжулар ол-ла тудуунга чыглы хонуп келген. Чаа-ла салып үндүрүп бар чоруур ханалар кырында бир-ле театрда ышкаш олургулапкан, чамдыктары ханаларда чөленп тургулап алган, хөгүүү аажок хөөрешкен тургулаан. Шалыпчы тудугда партбюро секретары Кежик-оол Түлүшович Чөреве ужуражыышыныны ажыткаш, К. К. Кудажыга сөс берген. Тываның Чогаалчылар эвилели Чаа Шагаан-Арыг тудуун шефке ап турар дугайын дыңнадып, тыва чогаалчыларның ажыл-чорудулгазын чугаалап бээрге, тудугжулар сеткил ханып дыңнаавнар. Ооң соонда чогаалчылар база-ла боттарының чогаадыкчы ажыл-ижин таныштырып, шүлүктерин номчаавнар. Шүлүкчүлер Светлана Козлова биле Александр Даржайның шүлүктерин тудугжулар онза сонуургаавнар.

Бо тудугну, шынап-ла, Бүгү-эвилелдиң комсомолчу шалыпчы тудуу дээнн байырланчыг. Мында кайын-даа келген, кандыг-даа эртем-билиглиг ооллар, кыстар бар. Олар ёзулуг-ла Улуг-Хемниң уругдарыы апарган ажылдап, чурттап турарлар.

Үйгу чок Улуг-Хемниң ажытөлү — орлан эрес ооллар, кыстары шалыпчы тудуу Чаа Шагаан-Арыгны шак мынчаар ийи эдээн астып, ийи билээн берзенип каапкан тудуп турарын көөрге, шында-ла Улуг-Хем мшкаш өргүн болгаш күчү күштүг-дүр.

Л. ЧАДАМБА,
чогаалчы.

МӨӨГҮЛЕР — АЖЫКТЫ

Күс — мөөгүлөөр үе болгай. Арга-ыяштың байлаан ажаан, арыглап болбаазыралыр ажылды массалыы-биле кылып турар кооператорларның ажылы улам немешкен. Центросоюзтуң чайгаар үнген черлик катчымистер, мөөгүлөр, ары чигнери болгаш эм-таң үнүштер садын алыр талазы-биле эргелеливиң начальныгы В. Разумовааның чугаалаавы болза:

— Бо чылдың мөөгү ажаан алыр ажылының онзагай чүүлү — ооң үнген девискээриниң калбарганы болур: аъш-чемниң ол үнелиг продуктузун чүгле РСФСР-ниң болгаш Белоруссияның шаг-шаандан бээр чаңчыл болган мөөгүлүг районнарындан эвес, харыы база ооң үнген чаа черлери— Украинаның барыын областарындан, Казахстандан, Сахалиниден база садын ап турары болур.

Чижек сапаашкындан алгаш көөрге, бистиң чурттуң аргаарыгларында чем болур мөөгүлериниң биологтуг курлавыры барык үш миллион тонна бээр турар. Ынчалза-даа амдыызында ону чылда-ла 30 муң тоннаны белеткеп турар. Ол продукцияны улам хөйүү чыып алырының аргалары бар. Ындыг курлавырларның бирээзи — мурнунда бистиң белеткевейн турганыывыс мөөгүлерни чондан садын алгаш, болбаазырадыры болур. Чижээ, Владимир областың кооператорлары янзы-бүрү хевириниң чиир мөөгүлерни хүлээп ап турар. Ында мөөгү хайындырып, болбаазырадыр 450 черлерни тургускан болгаш оларның түс бүрүзү-ле мун-мун гектар черден едүжүттүр» ажаан ап турар.

Мөөгүлерни чыып, арыглап, болбаазырадырының планын Смоленск, Вологда, Амур, Мурманск болгаш өске-даа областарның кооператорлары күүсеп...

И. ЗУЕВ,
СЭТА-ның корр.

Москва.

В. Пивоваровтуң «Мөөгүлер» деп фотоэтюду.

ХАНДЫКШЫЛДЫГ

Юрий Ондар шыдыраа ойнаарынга, шыдыраа бодалгаларын тыварынга хандыкшылдыг. Бо аныяк кижи Самагалдайның Сельхозтехника салбырында бухгалтер боон ажылдап турар. Хөл шыдыраага ооң онзагай чедишкини чок, ынчалза-даа район маргылдаалаарынга үргүлчү киржип, шыдыраанын бодалгаларын тывар конкурстарга, олимпиадаларга идепкейлиг чоруун көргүскен.

Бот-идепкейлиг чоруктан шыдыраа талазы-биле янитн культура бедирип, бот-тываныгыр чогаадыкчы чоруукче чүткүл тыптыры билдингир. Чоокта чаа Юрий меңээ чогаадып алганы шыдыраа бодалгазының схемазын көргүскен. Схеманың, ооң тывызыксыг кежүүлериниң аргалары чараш болган. Ол кежээ Юра бодалгазын долузу-биле тургузуп апкан. «Сээң мооңу солунгадаа парлаар болза ажырбас чүве-дир» — деп, ооллуң баштайгы ураң чогаадылгазын деткидим. Ылаңгыя эге көштүң чаражы аажок, кара поянның туружун шимчедир ажык шөлдүң хостуг апарганы шыдыраачыларның сонуургалын кыпсып кээр, кежуплексээни келдирер, шөлде фигураларның туружу бөдүүн болгаш хостуг, оларның саны чүгле чеди.

Шыдыраа чогаадылгазының ураң аргаазын тургузуп болурунук херечизи Юрада барын үе бодалга бадыткап турар. Ам аныяк кижиге колгла түүл шыдыраага мергежилин улам бедидип, чогаадыкчы ажылын хей-аът-биле үргүлчүлээри.

П. АРТАМОНОВ.

Тес-Хем район.

ПУШКИННИҢ ЧАРЫЛГАЗЫ

Пушкинниң «Сибирь руиктериниң тамызында» деп чалбыыштыг чагаазын декабристерге чажыды-биле чедирген чарылгазы кым турганы? Горькийниң ураң түүл музейининң шыгжамырларындан тывылган түүлдер ооң дугайында, тодаргайлаарга, ол кижиниң овур-хевириниң дугайында алаан шыи түүлду тодаралып болур.

Баштай ооң дугайында допчу төөгү. Шүлүкчүнүң чогаал ажылының шинчээчилериниң санап турары-биле алырга, ол бодунуң шүлүүн кадыннар Волконская биле Трубецкая олларның ялалаткан ашактарының салым-хүүзүи үлежирибиле Сибирьже чоруптарының мурнунда-ла бижээн бооп турар. Пушкин ол әрёс-дидим хөрээженнер-биле таныш, оларның дидим чоруун магадап турган болгаш оларның-биле ол шүлүүн чорудуптуп болур-даа турган. Ынчалза-даа ол еске кижини — Никита Муравьевтуң калайы Александринаны шилип алган. Ол Сибирьже сөөлүүредир чоруткан. Ооң ону шилип алганы база таварылга эвес. Амгы үеде билдинип келгенин ёзүгаар алырга, декабристиң ол кадайы шүлүкчүнүң ырак төрели турган чүве-дир. Ынчангаш ол ашааның чоогунга чурттаарының дугайында ооң кайы хире кызымаккай ораладашканын, бажыңынга уруглары болган аарыг адазин каттаи (оларны ол ооң соонда кажан-даа көрбес), ырак-узак оруукче кайы хире шиитпирлиг чорупканын билир турганы тодаргай. Ындыг быжыг аажы-чаңныг кижиге ол айыылдыг даалганы бүзүреп-даа болур турган.

П. Ф. Соколовтуң чураанны А. Г. Муравьеваның портреди калбаа-биле билдингир. Сенат шөлүнге тура халыышкынныи соонда дорааи чураан ол портретти Петропавлов шивээзинде Н. Н. Муравьёвка дамчыткан болгаш ону ол шөлүлгеже алгаш барган. Ам ол чурук Эрмитажта кадагалаттынып чыдар. Горькийниң чурулга музейинден ооң еске база ийи портрет тывылган. Ооң бирээзин Эрмитажта чуруктаи эрте, кажан каржы шиидилге дугайында чүү-даа билдинмес турда, өскезин — Муравьёваның Сибирьже дораанна чоруур деп турганының мурнуу чарыында чураан болган. Чурукчулар А. И. Поговкин биле Я. Ф. Яненконуң ол ажылдарының аразы бүдүнчартык-ла чыл болган, ынчалза-даа чуруктаа кижиниң овур-хевиринде, аажы-чаңында-даа кайы хире ылгал барын ол чуруктар көргүзүп турар! Ооң бирээзинде тамчыктыгчаагай өөрүшкүдүг кылдыр төрүттүнген кайгамчык чараш хөрээженни чуруп каан. Ийиги чуруктаа аар-берге үүлеге таварышса-да, чаныш-сыныш чок хөрээжен кижи көстүр. Яненко калбак демократтыг үзел-бодалдыг кижи болганда, декабристиң кадайының хамааты мөзүүнүң эрес-дидим чоруун өттүр көрүп, магадаанын ооң ол чуруунда илереткен.

Ол портреттер Пашковтарның Нижегородта усадьбазындан музейге Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла келген. Ынчалза-даа олар шыгжамырга ол-ла хевээр чыткан. Ураң түүл эртемденн В. Тиканаиың шинчилел ажылының ачызында ол портреттер ам хөй көрүкчүлерни сонуургадып турар. Ынчаарга ол музейниң ажылдакчылары Пашковтарның Нижегородта галереязынга чуруктар канчап чеде берген оруктарын дилеп тыварын үргүлчүлеп туравлар.

В. ИОНОВ.
СЭТА-ның корр.

Горький.

Республиканың хөгжүм-шии театрының октябрь 10-дан 31-ге чедир репертуары

ТЕАТРНЫҢ 46-ГЫ СЕЗОНУ

Октябрь 10,
В. Кок-оол.
«ХАЙЫРААН БОТ»
(3 кежегелиг драма)
Эгелээри 19 шак

Октябрь 11,
Е. Шварц.
«КЫЗЫЛ БӨРТЧҮГЕШ»
(Ийи көргүзүглүг тоол).
Эгелээри 12 шак.

Октябрь 11,
В. Шукшин.
«ЭРТЕН ЭРТЕ ОТТУП КЭЭРГЕ...»
(Театрга тоожу).
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 14,
Лопе де Вега.
«ТЕНЕКПЕЙ»
(Үш көргүзүглүг комедия).
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 15,
Е. Шварц.
«КЫЗЫЛ БӨРТЧҮГЕШ»
(Ийи көргүзүглүг тоол.)
Эгелээри 10 шак.

Октябрь 15,
А. Вампилов.
«АЛДЫ АЙНЫҢ ЧААЗЫНДА»
(Ийи көргүзүглүг комедия).
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 16,
Э. Лабиш.
«ТЕРЕЗИН ШЛЯПКА»
(Француз водевиль.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 17,
М. Варфоломеев
«КОЖЕГЕЛЕР»
(Ийи көргүзүглүг шин.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 18,
Ч. Ондар.
«730 ХҮННЕР БОЛГАШ ДҮННЕР»
(Ийи кежектиг драма.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 21,
М. Тикомацу.
«ЫНАКШААННАРНЫҢ АМЫ-ТЫНЫНГА ЧЕТТИНГЕНИ»
(Үш көргүзүглүг япон трагедия.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 22,
С. Михалков.
«ҮШ ХАВАНАК»
(Ыры, танцылыг тоол.)
Эгелээри 10 шак.

Октябрь 22,
Э. Лабиш.
«ТЕРЕЗИН ШЛЯПКА»
(Француз водевиль.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 23,
В. Гоголь.
«РЕВИЗОР»
(Ийи көргүзүглүг комедия.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 24,
А. Вампилов.
«АЛДЫ АЙНЫҢ ЧААЗЫНДА»
(Ийи көргүзүглүг комедия.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 25,
С. Михалков.
«ҮШ ХАВАНАК»
(Ыры, танцылыг тоол.)
Эгелээри 12 шак.

Октябрь 25,
У. Гаджибеков.
«АРШИН МАЛ-АЛАН»
(Ийи көргүзүглүг комедия.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 30,
М. Тикомацу.
«ЫНАКШААННАРНЫҢ АМЫ-ТЫНЫНГА ЧЕТТИНГЕНИ»
(Үш көргүзүглүг япон трагедия.)
Эгелээри 19 шак.

Октябрь 31,
Э. Лабиш.
«МИЗАНТРОП»
(Ийи кежегелиг водевиль.)
Эгелээри 19 шак.

Коллективтиг көөру-биле чагыгларны хүлээп ап турар телефоннар: 2-25-49, 2-35-88.

Билеттерни театриың кассазында 11.30-дан 19.30-га чедир садар.

ЧАРЛАЛДАР

ДОСААФ-тың Кызылда каттышкан техниктиг школазы дараазында кежээки курстарга: мотоциклдер, чиик болгаш чүк автомобильдериниң А, В, С, Д, Е, К категорияның чолаачыларынга; III чергеиин радиотелеграфистерине, секретарь-машинакчыларга (хүндүскү болгаш кежээки курстарга), автосоуургактарның I болгаш II класстың чолаачыларынга өөренирин күзээнперни чыырын чарлап турар.

Өөредилгеиин эгелээри октябрь 12-де. Айтырыг тургузар адрес: Кызыл хоорай, Интернационал кудумчузунда 49 дугаарлыг бажың, ДОСААФ школазы.

Ооң-биле чергелештир школаның ДОСААФ Бии-Хем, Таңды, Кызыл болгаш Чөөн-Хемчик райкомнарының чанында салбырларынга чолаачылар белеткээр курстар база ажыттынар.

«Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынының өөредилге комбинады сантехниктер болгаш газ база электри каңнакчылары белеткээр курстарның ажыттынарын болгаш аңаа дыңнакчылар чыырын чарлап турар.

Өөредилгеиин 1981 чылдың октябрь 10-дан эгелээр.

Адреси: Кызыл хоорай, Энергетиктер кудумчузунуң 7 дугаар бажыңы, өөредилге комбинады.

Теле Видение

ОКТЯБРЬ 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.00 — «Горнистер, харыылаңар!». 9.30—«Ыржым Одесса». Ураи-чечен фильм. 10.55 — Япон радиониуи болгаш телевидениениң «Эн-Эйч-Кей» деп уругларга хорунуң концерти. 11.40— Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг телефильмнериниң улустар аразының X фестивалиның шаңналдарын алган фильмнер: «Кижи болгаш далай». «Мурманск-198», «Чырыктың үзүктелеп». 15.45 — «Эрткен хүннериниң магадылалы». ССРЭ-ниң улустуң артизи О. Бардиианың киржилгеи-биле концерт. 16.15 — Кипр Республикаиың национал байырлалы — хамаарышпас чорун хүнүнге уткуштур кинопрограмма. 16.30 —«Шевер холдар». 17.00 —«Владимир Шаталовтуң чери болгаи дээри». Документалдыг телефильм. 17.35 — «Миллионнарның лепинчи университедиэ». Хөй-нинтиниң санал-оналыг: ооң тургустунары болгаи дээштиир.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — «Делегей байдалының допчуалалы». 18.30—Телемедээлер. 18.40 — Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.05 — «Экономика камналгалыг болур үжүрлүг». 19.15— Бут бөмбүүнге УЭФА кубогу дээш. ЦСКА—«Штурм» (Австрия). В. И. Ленин аттыг тоо стадиоидан дамчыдылга. 21.00 —«Ye». Информастыг программа. 21.35—Спорт программазы. 23.05 — 23.25 — Бөгүн делегейде. Информастыг үндүрүге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — «Кара курт». Эртем тайылбырлыг фильм. 12.10— «Бистиң садывыс». 12.40 — И. С. Тургенев. «Адалар болгаи уруглар». 9-ку класс. 13.10 — «Экранны—башкыга». Совет күрүченiң үндезиннери болгаи эргелер. 8-ки класс. Совет ниитилелдиң политиктиг системазы. «СЭКП—Совет ниитилелдиң удуртукчу күжү». 13.40— Я. Смеликовтуң шүлүк чогаалдары. 14.10— Кыска хемчөлдиг ураи-чечен фильмнер программазы: «Ужурашкыже, өөнүк», «Ховаганнар», «Магадылал дугуй». 15.00 — Драматургиия болгаи театр. Режиссерлуң ураи аргазы. 1-ги дамчыдылга. 15.45 — «Дилээшкиниңг аимдырал». Документалдыг фильм. 16.00—18.15 — Чапсар. 18.30— Телемедээлер. 18.40— Телемедээлер (орус дылга). 18.45 — «Күскү-кышкы одалга үезинде өрттерни баш удур болдурбазы». Беседа. 19.10— Чарлалдар. 19.15 — «Орус классиктиг дуэттер». Фильм-концерт.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Кымның үнү экил?». Мультфильм. 20.15 — «Пропагандист дугайында сөөк». Телеочерк. 20.45 — Гандболга чурттар аразының маргылдаазы. ГДР-биле ССРЭ-ниң шилиидек командалары ужуражыр. Вильнюстан дамчыдылга. 21.00 —«Ye». Информастыг программа. 21.35 — «Актриса». Ураи-чечен фильм. 22.50—23.50 —«Балет дугайы». ССРЭ-ниң улустуң артизи Н. Фадеечев.

Агаар

Республикага, Кызылга шөкар булуттаар. Соңгу-барыын чүк утланышкынның хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы хүндүс 7—13 градус чылыыр.

Республиканың автооруктарынга көстүрү эки.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

КИНО

ОКТЯБРЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Аймыл чок болуруи хуумда магадылавайн тур мен» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ооң келирин күзеп тур мен» 9.30, 11.00, 15.00, **«Мөнгүннелчек хөлдер»** 12.30, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кежээки осеранишкин» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Шынаа шөлүүн чечектери» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

Редакциияның адреси: Кызыл Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторлуң 2-24-63, редакторлуң орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи ажылырал болгаш совет тургузуг киидистериниң 2-37-13, пропаганда киидизиниң 2-31-75, культураа киидизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый киидизиниң 2-21-47, үлетпүр киидизиниң 2-31-75, чагаа киидизиниң 2-41-27 информация киидизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2158.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1)

ТС—01731